

بسم الله الرحمن الرحيم

جلسه اول ختم تدبری سوره های جزء سی قرآن کریم با رویکرد فهم قرآن در دبستان

سوره مبارکه حمد:

ویژگی های سوره حمد:

اولین سوره مصحف شریف است.

تنها سوره ای که خواندن آن در روز واجب هست معلوم میشود که سوره ای با اهمیت است.

سوره حمد چکیده قرآن است. همه محتوای قرآن به صورت فشرده در آن آمده است.

تنها سوره ای که بسم الله الرحمن الرحيم در آن یک آیه مستقل است.

مرور سوره در کلاس.

در نگاه اول آیاتش به دو دسته تفکیک می شود.

دسته اول:

حمد را اختصاص می دهد به خداوند رب العالمین... تا پایان آیه ۴

در آیات بعد با صفات دیگر خدا معرفی می شود.

دسته دوم:

بعد بندگان متکلم می شوند و خدا را مخاطب خود قرار می دهند.

ما انسانها تنها عبودیت تو را انجام می دهیم و تنها استعانت تو را می خواهیم.

آیه ۶: ما را هدایت کن به صراط مستقیم

آیه ۷ طولانی ترین آیه سوره معرفی صراط مستقیم است که آنرا با اهل آن معرفی می کند.

مورد غضب: از رحمت به دور شدند.

آیه بسم الله الرحمن الرحيم با یک حرف شروع می شود. در عربی برخی کلمات اسم اند یعنی مفهوم مشخص بدون زمان. برخی فعل اند یعنی

زمان در آن موضوعیت دارد. برخی حرف اند یعنی بر خلاف اسم و فعل، به تنهایی معنای خاصی ندارند و نقش رابطه برقرار کردن دارند.

قرآن با یک حرف شروع می شود. حرف ب مثل حروف دیگر به تنهایی معنا ندارد ولی نقش وساطت دارد. به وسیله ی، به سبب، با و... معنا می

دهد. سوره مبارکه با با شروع می شود.

اسم: چیزی که ما اشیا را با آن می نامیم. خداوند اسمای حسنا دارد یعنی اسم های زیبا متعلق به خداست.

اسم های ما یک لفظ است ولی اسم خدا حقیقت است که دسترسی ما را به خدا ممکن می کند.

به تعداد نیازهایی که برای انسان وجود داد اسم دارد.

الله همه خوبی ها را در خود جمع کرده است.

رحمن مثل الله اسم دیگر است.

رحیم یک صفت دیگر است.

هر دو از رحمت است یعنی مهربانی، لطف بی پایان.

رحمن، رحمت به صورت مبالغه یعنی کسی که بی نهایت و گسترده مهربانی دارد. هرچه در عالم بوجود آمده با این اسم بوجود آمده است.

رحیم صفت مشابه است، به طور مستمر رحمت دارد. رحمتی هست که پایدار و دائمی است. مربوط به جایی هست که انسانها امکانات و دارایی هایی که از اسم رحمن بدست آورند درست استفاده کنند و هدایت خدا را بپذیرند و از رحمت بالاتر بهره مند شوند.

هم در دنیا و هم در آخرت. بعد از اسم رحمانیت خدا.

حقیقت وجودی که یک رحمت گسترده ای را در عالم پراکنده کرده که بوسیله آن ارتقا پیدا کنند و از مراتب بالاتری بهره مند شوند و به خدا نزدیک تر شوند.

هر اتفاقی که در عالم می افتد به واسطه اسم الله رحمن الرحیم صورت می گیرد.

کمک می گیرم از این اسم، شروع می کنم... خداوند این محذوف را نیاورده شاید بخاطر این باشد که یک فعل خاص نیست که با این اسم محقق می شود. انگار شروع هر حرکتی از انسان و دریافت حقایق با این اسم انجام می شود.

آیه الحمد لله رب العالمین

حمد: ستایش. معنی اصلی حمد تشکر نیست. با واسطه این معنا را دارد.

ستودن: یک زیبایی را می بینیم و درک می کنیم و بعد خالق آن زیبایی را می ستاییم می گوئیم به به، آفرین... در آن مفهوم زیبایی حقیقی، یک خالق، درک آن زیبایی و تحسین وجود دارد.

حمد مال خداست، برای الله است.

صفت برای الله قرار می دهد.

رب: پروردگار، کسی که مالک تدبیر موجودات است و آنها را به کمال سوق می دهد. نقص هایشان را برطرف می کند. با مفهوم رحمن رحیم هم در ارتباط است.

عالم: هر چه می شود به آن علم پیدا کرد. جمع بسته شده است. شاید هر انسانی خودش یک عالم باشد. هر چه در عالم وجود دارد: دنیا، آخرت و برزخ... هر عالمی در نظر بگیرد خدا رب آن است: کمال و نقص او را می شناسد. کمال موجودات را تعیین می کند و نقصهایشان را گام به گام برطرف می کند. اشرافی به موجودات دارد. واقعا الحمدلله رب العالمین.

در دو آیه بعدی، صفات دیگری را به خدا نشان می دهد. انگار دوباره صفات بسم الله الرحمن الرحیم را دارد تکرار می کند ولی آنجا برای شروع است ولی اینجا برای حمد است. حمد مال همچین وجودی است که رحمت و مهربانی را از عدم بوجود می آورد و بعد آن را بستری برای ارتقا قرار داده تا از مراتب بالاتر رحمت بهره مند شوند.

در دو آیه بعدی، صفات دیگری را به خدا نشان می دهد. انگار دوباره صفات بسم الله الرحمن الرحیم را دارد تکرار می کند ولی آنجا برای شروع است ولی اینجا برای حمد است. حمد مال همچین وجودی است که رحمت و مهربانی را از عدم بوجود می آورد و بعد آنرا بستری برای ارتقا قرار داده تا از مراتب بالاتر رحمت بهره مند شوند.

مالک یوم الدین

او مالک روز جزاست. مالک: کسی که چیزی هست. ما به استعداد، وسیله، جسم و... حس مالکیت داریم ولی اینها قراردادی هست و ما مالک چیزی نیستیم چون اشیا و... وجودشان به ما وابسته نیست. اگر قلم من گم شود، دیگر مال من نیست و آن قلم وجود دارد و کار می کند. مملوک به مالک خود نیازمند است و اگر مالک نباشد، مملوک هم نیست. خدا مالک همه چیز هست ولی اینجا مشخص می کند "روز جزا".

روز جزا، مالکیت خدا بر همه عیان می شود. در دنیا ممکن است حواسم به این موضوع مالکیت خدا نباشد. در روز قیامت: لمن الملک... لله الواحد القهار...

دین سه مولفه اصلی دارد:

- ۱- قانون، برنامه، چارچوب
- ۲- انقیاد یعنی در قید بودن، پذیرفتن
- ۳- جزا، کیفر، نتیجه، محصول یک عملکرد

بستگی به اینکه از چه منظری نگاه کنیم، در جاهای مختلف معانی مختلف پیدا می کند.

یوم الدین: روز جزایی که متناسب با پذیرش به قوانین خدا داده می شود.

یوم: بستر و محدوده مشخص برای تحقق یک امر است.

یوم الدین: بستر تحقق دین. قیامت بستری هست که دین به طور کامل در آنجا تحقق پیدا می کند.

یوم الدین در آینده نیست. چون آخرت خارج از زمان هست. عالم آخرت همیشه هست. در هر زمانی در مرتبه ای دیگر با آخرت در ارتباط هستیم. مومنین با یوم الدین ارتباطشان بیشتر است. در روز دین که برنامه خدا جاری است و نتایجی که انسانها میگیرد خداوند مالک است. کسی در این بستر قرار بگیرد مالکیت خدا را می گیرد.

دسته دوم:

خدا به ما یاد می دهد چگونه با او صحبت کنیم:

۱- به لحاظ لغوی خدا را جلو می اندازیم. نعبدک باید بگوئیم ولی خدا مفعول را جلو می اندازد: =ایاک. اول خود خداست.

۲- خود را تنها نگوئیم. تنها به درگاه خدا نرویم.

عبودیت: بندگی کردن، پرستیدن، هرچی تو بگی

استعانت: طلب عون و کمک

ما که کاری نمی توانیم بکنیم،

امام زمان این آیه را خیلی دوست دارد و ایشان صدق این آیه است. ایشان در عالم بیش از ۱۰۰۰ سال است که فقط خدا را عبادت می کند و فقط از خدا کمک می خواهد.

باید تمرین کنیم این آیه را راست بگوئیم. فکر نکنیم کسی میتواند به ما کمک کند. کلاس و دکتر و... اسبابی هست که خدا به ما معرفی می کند. چون خدا گفته به اینها رجوع می کنیم.

از خدا هدایت می خواهیم.

هدایت: راهنمایی کردن، مقابل ضلالت است.

وضعیتی است که انسان می داند باید چه کار کند و گیجی و گنگی ندارد. ابهام ندارد.

هدایت به صراط مستقیم.

صراط: جهت راه. حالت مثبت و منفی دارد. سبیل مسیر روان است ولی صراط یعنی جهت درست. راهی که همه چیز را در خود فرو می برد.

مستقیم: استقامت از ریشه قوم. سفت و محکم و ایستاده بودن.

استقامت: طلب قیام. مطالبه ایستادگی و از پا نیفتادن و دچار ضعف نشدن.

مستقیم: اسم فاعل است، استقامت بخش. ایجاد کننده طلب ایستادگی.

صراط مستقیم، جهتی است که در آن قرار بگیریم طلب قیام در ما شکل میگیرد. نمی خواهیم از پا بنشینیم.

معرفی صراط مستقیم: راه یا جهت کسانی که به آنها نعمت دادی، چه کسانی هستند؟ در جای دیگر قرآن: شهدا، صدیقین، بندگان خوب خدا... اینها کسانی هستند که خدا به آنها نعمت داده است. انسانهای بزرگی هستند. نعمت چیزی هست که اگر انسان داشته باشد، خوش است. لذت بخش است. وقتی آن را دریافت می کند طیب است و حال خوشی به انسان می دهد و زندگی را پر از نشاط و لذت می کند.

اهل نعمت می فهمد نعمت چیست. انبیا سختی های زیادی کشیدند. نعمت راحتی نیست. نعمت هم داریم: خوردنی خوشمزه، خواب راحت، به واسطه داشتن امکانات خوش است.

نعمت سطحش بالاتر است. خوشی هایی که انسان دارد ولی تا عقل نداشته باشد آن را نفهمد. ممکن است دچار تنگنا و بیماری باشیم ولی نعمت باشد. در داستان حضرت یونس، خداوند می گوید تدارک نعمت برایش دیده شده است. همه رنج هایی که کشیدند، تدارک نعمت برایش بوده است و حضرت یونس این را می دانستند. ظن ان لن یقدر علیه... میدانسته خدا او را در مضیقه قرار نمی دهد.

مثال ساده، یک نفر ورزش می کند و خسته می شود ولی میداند که باعث سلامتی و قهرمانیش در مسابقه می شود.

صراط مستقیم صراط کسانی هست که خدا به آنها نعمت داده. آن راه و جهت طلب قیام در انسان ایجاد می کند.

غیر مغضوب و... معرفی دقیقتر انعمت علیهم هست... مغضوب: مورد غضب قرار گرفته، مقابل رحمت است.

خدا رحمت گسترده دارد. غضب خدا شامل کسی می شود که اصرار دارد از رحمت خدا بی بهره باشد. همه امکانات انسان رحمت خداست.

این ها که انعمت علیهم هستند، ضال نیستند. ضال یعنی کسی که کاسه چه کنم دستش گرفته و نمیداند چه کار کند. اینها هدایت شده اند، صاحب نعمتند و می دانند باید چه کار کنند.

سوره چگونه وارد زندگی ما شود؟

به مفهوم حمد باید توجه کنیم. باید بدانیم دنیا پر از زیبایی هست. منظور زیبایی های حقیقی است. حمد به حسن مربوط می شود. گناه حسن نیست، تزیین است. زینت ظاهری دارد. برای حمد باید چشم حسن بین داشته باشیم.

مثل حضرت زینب ع می گوید در واقعه عاشورا جز زیبایی ندیدم. زشتی ها باطل اند مثل کف می ماند. کسی نباید بگذارد ظاهر چشمش را پر کند. اراده و مشیت خدا در پشت وقایع را باید دید. هرچه جبهه مقابل زشتی بیشتری از خود نشان دهد زیبایی بیشتری این سمت بروز می کند.

دنیا پر از زیبایی است و باید آن را ببینیم و بستاییم و این زیبایی ها فقط مخصوص خداست. هر تشکر و تحسینی از بقیه یادمان باشد که این حمد برای خداست.

این دیدن، باید ما را سوق به رفتار زیبا شود. روش زندگیمان را زیبا کنیم.

سوالات:

آیا انسان مالک اعمالش هست؟

اعمال از ما جدا می شوند و متناسب با فعلیت به ما اتصال دارند. بحث پیچیده ای دارد.

به طور کلی همه عالم در محضر رحمت خدا هستند. علامه جعفری: ما به عدالت خدا از دریچه کوچک حیات بشری نگاه می کنیم. اگر کسی دماغش خون بیاید میگوییم عدالت خدا کو؟ ولی اگر دو کهکشان بهم بخورند چون حیات در آن نیست این سوال را نمی پرسیم. انسان رشد کند این حقایق را می فهمد. باید بدانیم و حسن ظن داشته باشیم که خدا به ما رحمت می کند. خدا برای آدم بد نمی خواهد. بیماری هم رحمت است. برای رشد و هدایت ما این بیماری آمده است. حتی عذاب ها و تهدیدهای خدا رحمت است برای انذار انسانها تا از عذاب دور شوند.

فرض کنید بچه های کوچک همیشه مورد رحمت والدین هستند و شکلات به آنها نمی دهند و منعشان می کند ولی بچه این را نمی فهمد.

وقتی به بچه ای آمپول می زند و گریه می کند، بچه چطوری بفهمد که این رحمت پدر مادرش هست؟ باید رشد کند و بزرگ شود تا این را بفهمد. ما هم باید رشد کنیم و بزرگ شویم تا رحمت خدا را بفهمیم. باید از خدا بخواهیم تا این حقایق برایمان روشن شود.

نحوه ارائه سوره به بچه های دبستان:

مراتب پایین تر زندگی کردن با سوره را در واقع داریم یاد میگیریم و می فهمیم چگونه آنرا در زندگی خود جاری کنیم.

برای دبستانی ها سوره حمد: زیبا بینی، تحسین آن و رفتارهای زیبا است.

بچه های اول تا ششم متناسب با سطح رشدی خود چیزهای زیادی از این حقایق می فهمند.

چینش در هر پایه مبانی دارد که در کانال قرار داده می شود.

در پایه اول: نشان دادن زیبایی و تحسین کردن آن.

ببینید چقدر این حقیقت زیباست. گل زیبا نشان می دهیم و سوره حمد برایشان می خوانیم. از سوره حمد یاد میگیریم این را می بینیم میگوییم به به. اگر ظرفیتش بود می توانیم بگوییم خدا این را آفریده. زیبایی های فطری و طبیعی باشد. در حقیقت و حق مطلب زیبا باشند نه زشتی های زینت داده شده است. مادر و رفتارهای او، یادگرفتن و... زیباست. فرصتی برای تحسین کردن زیبایی را برایشان فراهم می کنیم. با ابراز شادی می توانند آن را ابراز کنند.

در پایه دوم: دیدن تنوع زیبایی

ابعاد زیبایی هر چیز را ببینند. مثلاً درختی را می بینند. قشنگی های این درخت چه چیزهایی است؟ این درخت سایه دارد اطرافش هوا خنک به به. در زمستون برگاش می ریزه به به و...

سوم: بحث رفتار و عمل خودشون می رود. رفتارهای زیبا را یاد می گیرند.

اگر بچه های سوم اولین بار است که آموزش حمد می بینند باید مفاهیم پایه های قبلی را هم با آنها تمرین کنیم.

همانطور که دنیا پر از زیبایی هست ما هم می توانیم کارهایی کنیم که تحسین بشویم. دلشان بخواهد کار زیبا بکند و تحسین شوند. مثلاً امانت بدهند می گوییم به به چه کار زیبایی. رفتار خوب با مادر یا والدین، آشغال نریزد و...

پایه چهارم: مرحله جدید وارد می شوند. رفتارهای زیبا ممکنه با سختی همراه باشد.

پایه پنجم: این رفتارهای زیبا که ممکنه سخت باشد را باید در تعامل با دیگران انجام دهیم.

تعامل با دیگران سختی دارد. من تند باشم و دوستم کند... این تعامل سختی دارد. ولی انسان آن را می پذیرد تا به نتایج خوبی برسد. مثلاً بغل دستی فرد او را اذیت می کند باید یاد بگیرد در تعامل با آنها سختی دارد.

دیگران ممکنه معلم، همکلاسی، والدین یا... باشد.

این را باید بدانند که این را از سوره حمد یاد گرفته که کسی را میبندد سلام می کند و رفتارهای قشنگی انجام می دهد. به کوچکترها کمک می کند
...

ششم: بحث روی فعالیت های گروهی می رود. در قالب گروه این رفتارهای زیبا را انجام دهند. به صورت دسته جمعی کار قشنگی را برنامه ریزی کنند و آن را انجام دهند.

وقتی سوره حمد برای بچه ها می خوانیم ترجمه نمی گوئیم. سوره حمد خیلی حقایق والتری از آنچه ترجمه می کنیم دارد. با اطمینان این را می گوئیم: دانش آموزان دبستانی از ترجمه قرآن چیزی نمی آموزند حتی ممکنه آسیب زا هم باشند. اگر بچه های بزرگتر مطالبه کردند ترجمه را برایشان می خوانیم...

روی ترجمه مانور نمی دهیم.

خواندن سوره حمد را برایشان می خوانیم. سوره حمد داره به ما می گوید دنیا پر از زیبایی هست و آن را باید تحسین کنیم و ...
ارزیابی:

نباید مستقیم بپرسیم که سوره حمد به ما چه می گوید؟ سوره حمد را از حفظ بخوان.

این مردود است.

مکرر ما در یک فضای شاد به مدت دو سه هفته... جوری که بچه ها لذت ببرند و تقاضای خواندن سوره بکنند، سوره را می خوانیم.

در کلاس اول ۸۰ درصد بازی و فعالیت شاد ۲۰ درصد صحبت.

سعی میکنیم سوره را وارد زندگی بچه ها بکنیم. نباید دانستن با عمل جدا باشد. اگر فهمیدیم باید رفتار زیبا بکنیم پس برویم رفتارهای زیبا بکنیم. رفتارهای زیبا جدید در زندگیشان ایجاد شود.

سوال: می گوئیم اینها را از کجای سوره حمد یاد میگیریم.

این دغدغه ما است برای بچه مهم نیست. شما الان می دانید این از کجای سوره حمد گرفته شده. سوره می خوانی و می گویی بچه ها می دانید سوره حمد به ما چی یاد میدهد؟

هر سوالی که بچه ها می پرسند واقعی نیست. خیلی وقت ها سوالاتی است که شنیدند. با القای خودمان باید جا بیندازیم این کلام خداست مثل سرود و شعر نیست. قرآن کلام خداست. قرآن مثل حرف زدن می ماند.

بچه ها چیزی از ترجمه یاد نمیگیرند. برای پایه اول تا سوم اصلا این کار را نکنید.

داستانی در مورد بچه ای که زیبایی ها را می بیند تعریف می کند. این خیلی عالی است.

هرچه سوره را ببریم در صحنه های عملیاتی بهتر است. مثلا گلدان زیبایی در خونه می بینیم می گوئیم به این کدام سوره هست؟ حمد است. حفظ با تکرار است نه با اجبار. اگر دوست داشت. پیام اصلی سوره در ذهنمان باشد و در بهانه های مختلف آن را مطرح کنیم و سوره را بخوانیم.

کار گروهی که می گوئیم در واقع یعنی خودشون آن را انجام بدهند و این سطح بالایی است. حتی ممکنه بچه های پایه ششم هم این کار را نتوانند بکنند.

ولی کارگروهی به معنای اینکه با هم بشینند کاری را انجام دهند در پایه چهارم هم می شود ولی این که می گوئیم کاری است که با مدیریت خودشان صورت می گیرد و در مدرسه تحولی ایجاد می کند.

در ایام کرونا در بچه های دبستانی، کار مجازی خوب نیست مگر با معلم خودشان باشد که با او انس دارند.

هر روز یک سوره با یک نکته گفته شود خیلی کاربردی نیست. حداقل یک هفته را به یک سوره اختصاص دهید. مباحث را همینجوری نگوئید. از آنها بخواهید کاری را انجام دهند. ما میخواهیم بچه ها سوره ها را فهم کنند و در زندگی جاری کنند.

کسی سوره را فهم کرده که اینور اونور زیبایی می بیند و تحسین می کند، زیبایی انجام می دهد و...

اللهم صل علی محمد و آل محمد و عجل فرجهم